

VẤN ĐỀ LIÊN KẾT GIỮA DOANH NGHIỆP VÀ NÔNG DÂN THÔNG QUA HỢP TÁC XÃ TRONG PHÁT TRIỂN DƯỢC LIỆU TRÊN ĐỊA BÀN TỈNH NGHỆ AN

■ ThS. Phan Xuân Diệm⁽¹⁾, ThS. Nguyễn Thị Trang Nhung⁽²⁾

Đối với bất kỳ sản phẩm nào, để sản phẩm có thể đến với người tiêu dùng phải trải qua rất nhiều công đoạn với những kênh phân phối khác nhau. Để kết nối thị trường hiệu quả cho một sản phẩm thì cần thiết hình thành và phát triển các liên kết dọc, liên kết ngang giữa các tác nhân trong chuỗi giá trị như nông dân - doanh nghiệp (thương lái, các nhà máy chế biến, các công ty xuất khẩu...). Nếu như liên kết ngang nhằm chia sẻ rủi ro, thì liên kết dọc nhằm thiết lập mối quan hệ tin cậy. Trong đó, cơ chế thúc đẩy liên kết ngang là hình thành hợp tác xã nông nghiệp; cơ chế thúc đẩy liên kết dọc là thông qua hợp đồng kinh tế ký kết với doanh nghiệp.

Liên kết ngang là liên kết mà trong đó mỗi tổ chức hay cá nhân tham gia là một đơn vị hoạt động độc lập, nhưng có mối quan hệ với nhau thông qua một bộ máy kiểm soát chung. Trong

liên kết này, mỗi thành viên tham gia có sản phẩm hoặc dịch vụ giống nhau và cạnh tranh nhau, nhưng họ liên kết lại để nâng cao khả năng cạnh tranh cho từng thành viên nhờ phát huy tính lợi ích kinh tế nhờ quy mô của tổ chức kinh tế. Kết quả của liên kết này hình thành nên những tổ chức liên kết như hợp tác xã, liên minh, hiệp hội...

Liên kết dọc là liên kết được thực hiện theo trật tự các khâu của quá trình sản xuất kinh doanh (theo dòng vận động của sản phẩm bao gồm các giai đoạn từ sản xuất, chế biến nguyên liệu đến phân phối thành phẩm). Trong mỗi liên kết này, thông thường mỗi tác nhân tham gia vừa có vai trò là khách hàng của tác nhân trước đó, đồng thời là người cung cấp sản phẩm cho tác nhân tiếp theo của quá trình sản xuất kinh doanh. Kết quả của liên kết dọc

⁽¹⁾Giám đốc Công ty CP Dược liệu Pù Mát, ⁽²⁾TP. Trung tâm KHXHNV Nghệ An

là hình thành nên chuỗi giá trị của một ngành hàng và có thể làm giảm đáng kể chi phí vận chuyển, chi phí cho khâu trung gian. Trong tiêu thụ nông sản phẩm của hộ nông dân, hình thức liên kết dọc được thể hiện là liên kết trực tiếp của hộ nông dân với các doanh nghiệp sản xuất kinh doanh hay chế biến sản phẩm, hay liên kết gián tiếp của hộ nông dân với doanh nghiệp thông qua các đơn vị, cá nhân thu gom sản phẩm. Điều kiện cần và đủ để thực hiện hợp tác dọc là phải có vai trò đầu tàu của doanh nghiệp.

Tháng 10/2017, UBND tỉnh Nghệ An ban hành quyết định phê duyệt đề tài khoa học “*Giải pháp nâng cao hiệu quả hoạt động và nhân rộng mô hình hợp tác xã kiểu mới trên địa bàn tỉnh Nghệ An*”. Mục tiêu của đề tài hướng đến việc nâng cao hiệu quả hoạt động của hợp tác xã kiểu mới trên địa bàn tỉnh Nghệ An, đồng thời xây dựng thương hiệu sản phẩm của địa phương, phát triển chuỗi giá trị sản phẩm dược liệu trên địa bàn tỉnh Nghệ An. Ban chủ nhiệm đề tài đã đề xuất và triển khai xây dựng mô hình liên kết giữa doanh nghiệp và nông dân thông qua hợp tác xã. Trên cơ sở đó, ngày 23/01/2019, Hợp tác xã Dược liệu Pù Mát được thành lập. Khi thành lập có 7 thành viên (6 nông dân, 01 doanh nghiệp). Ngành nghề kinh doanh chính là trồng trọt, chăn nuôi; trồng, sản xuất và chế biến dược liệu.

Đây là mô hình mà trong đó, doanh nghiệp (Công ty Cổ phần Dược liệu Pù Mát) tham gia với tư cách là một thành viên của hợp tác xã (Hợp tác xã Dược liệu Pù Mát). Mô hình này thích hợp và rất cần thiết với

Vườn dược liệu của Công ty Cổ phần Pù Mát

các hợp tác xã tham gia sản xuất, kinh doanh theo chuỗi sản phẩm. Khi đó, doanh nghiệp tham gia hợp tác xã, ngoài tư cách một thành viên bình đẳng, còn đóng vai trò dẫn dắt hợp tác xã theo định hướng sản xuất kinh doanh của mình, đồng thời đảm nhận một vài khâu thiết yếu trong đó như chế biến, thương mại. Những khâu này đòi hỏi phải đầu tư lớn, công nghệ phức tạp, hoặc cần có những kỹ năng chuyên biệt, mà nếu để hợp tác xã sẽ khó thực hiện. Khi doanh nghiệp là thành viên chính thức của hợp tác xã thì việc tổ chức sản xuất sản phẩm gì, thực hiện các yêu cầu kỹ thuật như thế nào sẽ do doanh nghiệp dẫn dắt. Việc bao tiêu sản phẩm của hợp tác xã cũng đương nhiên do doanh nghiệp thực hiện, không phải qua trung gian, hoặc hợp đồng.

Đây cũng chính là mô hình “tràng trại vệ tinh” của một số nước đã thành công. Theo đó, doanh nghiệp cũng có tràng trại để sản xuất sản phẩm không chỉ đáp ứng nhu cầu của mình, mà còn làm hình mẫu để nông dân trong vùng làm theo. Từ đó, hình thành nên vùng nguyên liệu lớn để cung cấp cho doanh nghiệp chế biến và bán ra thị trường.

Công ty Cổ phần Dược liệu Pù Mát (tiền thân là Công ty Cổ phần dịch vụ Khoa học - Công nghệ Nông nghiệp Thành An) thành lập ngày 04/12/2009. Mục tiêu và định hướng hoạt động của công ty là khai thác tiềm năng thế mạnh của huyện miền núi Con Cuông, nơi có độ cao từ 100-1.841m so với mực nước biển, nằm trong vùng khí hậu nhiệt đới gió mùa, nóng và ẩm, có tiềm năng lớn để phát triển cây dược liệu. Trong số 2.494 loài thực vật có tới 1.120 loài có giá trị làm thuốc, trong số này, có đến 610 loài, thuộc 384 chi, 123 họ được cộng đồng dân cư sống tại khu vực Vườn Quốc gia Pù Mát sử dụng để chữa bệnh^(*).

Dựa vào thế mạnh của địa phương, công ty đã trồng 11ha dược liệu gồm: cà

gai leo: 06ha, dây thìa canh: 03ha, đinh lăng: 01ha, mướp đắng rừng: 01ha, theo tiêu chuẩn GACP “Good Agricultural and Collection Practices”, nghĩa là thực hành tốt trồng trọt và thu hái cây thuốc. Tất cả các cây dược liệu trên được công ty sử dụng biện pháp phủ nilon và tưới nhỏ giọt theo công nghệ tưới nhỏ giọt Israel, bón phân hữu cơ, không dùng thuốc bảo vệ thực vật...

Sau thời gian trồng 01 năm, công ty lấy mẫu phân tích (mỗi loại 03 mẫu) và gửi Viện Dược liệu (Bộ Y tế). Kết quả phân tích cho thấy, dược tính ở đây cao hơn so với quy định của dược điển IV gấp 3 lần. Đây là cơ sở khoa học cực kỳ quan trọng để công ty phát triển cây dược liệu và chế biến thực phẩm “Bảo vệ sức khỏe” để đưa đến cho người tiêu dùng những sản phẩm tốt nhất.

Hiện công ty có hệ thống nhà xưởng, kho với diện tích 1.085m², trong đó xưởng sản xuất và chế biến trà túi lọc: 250m²; xưởng sơ chế dược liệu: 459m²; Xưởng sản xuất cao và trà hòa tan: 216m²; Kho thành phẩm: 160m². Có 01 dây chuyền sản xuất trà dược liệu túi lọc đồng bộ, hiện đại với công suất 3.600 túi lọc/giờ (tương đương 120 hộp trà dược liệu túi lọc: 3g/túi x 30 túi/hộp). Máy sấy công nghệ bơm nhiệt với công suất 800-900 kg/m² (thời gian sấy từ 8-15 giờ). Hệ thống nấu cao bằng công nghệ cô chân không với công suất 200kg dược liệu/m² (tương đương khoảng 50-65kg cao 20% dung môi). Hệ thống sản xuất trà hòa tan công suất 5-8kg bột/giờ.

Khi đề tài KH&CN “*Giải pháp nâng cao hiệu quả hoạt động và nhân rộng mô hình hợp tác xã kiểu mới trên địa bàn tỉnh Nghệ An*” được triển khai, Công ty Cổ phần Dược liệu Pù Mát và Hợp tác xã Dược liệu Pù Mát đã có những thỏa thuận và hợp tác nhằm xây dựng, phát triển liên kết giữa doanh nghiệp và nông dân thông qua hợp tác xã như sau:

- Tổ chức ký thỏa thuận hợp tác, hợp đồng bao tiêu sản phẩm, thúc đẩy hình thành mối liên kết giữa Công ty Cổ phần Dược liệu Pù Mát với Hợp tác xã Dược liệu Pù Mát trên cơ sở hỗ trợ về kỹ thuật và soạn thảo Hợp đồng của tổ chức Jica (Nhật Bản).

- Công ty Cổ phần Dược liệu Pù Mát và Hợp tác xã Dược liệu Pù Mát đã xây dựng nhãn hiệu tập thể “Dược liệu Pù Mát” trên cơ sở sử dụng 1 phần kinh phí từ nguồn hỗ trợ của đề tài, hiện đang trong quá trình hoàn tất các thủ tục gửi Cục Sở hữu trí tuệ.

- Cung cấp cây giống, tập huấn và quản lý quy trình kỹ thuật trồng cây dược liệu cho các thành viên hợp tác xã.

- Công ty Cổ phần Dược liệu Pù Mát đã ký hợp đồng với 03 thành viên Hợp tác xã Dược liệu Pù Mát với quy mô 3,9ha, cụ thể: Ông Lộc Văn Đoàn (Bản Cống, xã Cam Lâm) trồng 01ha cà gai leo. Tính đến tháng 5/2019, hộ ông đã thu hoạch được lúa đầu tiên với sản lượng là 1,3 tấn cà gai leo khô với giá thu mua 45.000 đồng/kg, cho thu nhập 58.500.000 đồng (một năm thu 03 vụ). Bà Nguyễn Thị Thu Hiền (thôn Quyết Tiến, xã Chi Khê) trồng 1,9ha cà gai leo. Tính đến tháng 5/2019, hộ bà Hiền đã thu hoạch được vụ đầu tiên với sản lượng là 2,66 tấn cà gai leo khô với giá thu mua 45.000 đồng/kg, cho thu nhập 119.700.000 đồng). Bà Hồ Thị Yên (thôn Quyết Tiến, xã Chi Khê) trồng 1ha dây thìa canh. Tính đến tháng 5/2019, hộ bà Yên đã thu hoạch được lúa đầu tiên với sản lượng là 2 tấn dây thìa canh khô với giá thu mua 40.000 đồng/kg, cho thu nhập 80.000.000 đồng.

Trong thời gian tới, Công ty Cổ phần Dược liệu Pù Mát, Hợp tác xã Dược liệu Pù Mát tiếp tục phát triển chiến lược phát triển sản phẩm dược liệu trên cơ sở căn cứ Quy hoạch vùng nguyên liệu theo Thông báo kết luận số 62/TB-UBND ngày 8/7/2019 của Chủ tịch UBND huyện Con Cuông tại buổi làm việc với lãnh đạo xã Chi Khê và lãnh đạo Công ty Cổ phần Dược liệu Pù Mát theo hình thức liên kết (người dân trồng dược liệu cho hợp tác xã và doanh nghiệp là thành viên hợp tác xã).

Doanh nghiệp xây dựng chuỗi khép kín từ khu vực tổ chức sản xuất, vùng nguyên liệu, chế biến và xúc tiến thương mại, hoàn chỉnh chu trình sản xuất khép kín trên cơ sở đảm bảo mục tiêu bao tiêu toàn bộ số dược liệu đã ký kết với các thành viên hợp tác xã./.

() Nguyễn Nghĩa Thìn và cộng sự, số liệu năm 2011.*